

DE STAD ROME: PATRICIERS EN PLEBEJERS

TONEELSTUK VOOR DE ZESDE KLAS

PERSONEN:

VERTELLER, proloog- en epiloogspreker

PLEBEJERS

REGULUS, een boer
LEXIS, zoon van Regulus
CATHARINA, vrouw van Regulus
TITUS, een boer
CLEULIA, vrouw van Titus, dienstster bij de patriciërs
JULIUS, een boer
SARIUS, een boer
MACCIUS, een boer
JANUS, een boer, leider
JULIA, vrouw van Janus, dienstster bij de patriciërs
ROKUS, een marktkoopman
AUGUST, een marktkoopman
SECCES, een koopman
JUSTUS, een handwerksman
BRUTUS, een handwerksman
LYRA, weduwe, harpiste bij de patriciërs

PATRICIERS

AGRIPPA, eerste consul
CLAUDIUS, tweede consul
GAIUS, eerste senator
VALERIUS, tweede senator
TIBERIUS, derde senator
SILVANUS, vierde senator
POSTUMUS, vijfde senator
ARROES, koopman, geldschieter

LIJFWACHTEN EN BODEN

AULUS, eerste lijfwacht van Arroës
CHORUS, tweede lijfwacht van Arroës
DELIUS, trompettist, eerste bode der senaat
CARIUS, hoornblazer, tweede bode der senaat

PROLOOG

(Het doek is gesloten. Er klinkt trompet- en hoorngeschal. De trompettist Delius en de hoornblazer Carius komen spelend voor het gesloten doek op. Achter hen aan lopen de Proloogspreker en de plebejer Julius en de patriciër Gaius.)

- Proloogspreker: De bevolking van Rome was vijfhonderd jaar voor onze jaartelling in twee klassen verdeeld: de rijken of edelen, die de patriciërs werden genoemd, en de gewone burgers, de plebejers oftewel het plebs. De patriciërs maakten de dienst uit. Uit hun midden werden senatoren gekozen, die de volksvertegenwoordiging vormden en die bepaalden wat er moest gebeuren. De plebejers werden door de patriciërs voortdurend onderdrukt. Na de dood van keizer Tarquinius begonnen de patriciërs de plebejers nog sterker te onderdrukken dan daarvoor.
- Julius: Wanneer wij, de plebejers, geld moesten lenen, konden we dat alleen bij de patriciërs doen. De patriciërs waren echter echte woekeraars. Zij vroegen ons een zo hoge rente, dat wij onze schulden niet konden afbetalen. En als dat gebeurde, dan maakte men ons, plebejers, tot slaven.
- Gaius: Wanneer wij als patriciërs oorlog wilden voeren om Rome tegen aanvallers te verdedigen of om nieuwe gebieden te veroveren, dan was dat heel eenvoudig voor ons: we lieten de plebejers gewoon voor ons vechten. Dat was natuurlijk wel vervelend voor de plebejers, want dan konden ze hun akkers niet verbouwen en geen handel drijven. Maar ach, dan moesten de plebejers er maar voor zorgen dat zij voor plaatsvervangers zorgden. En hun vrouwen konden tenslotte ook best eens hun handen uit de mouwen steken en het werk op het land en op de markt van hun mannen en zonen overnemen.
- Julius: Maar dat was natuurlijk niet mogelijk. Onze vrouwen moesten al als slaven sloven in het huishouden. En ze hielpen al altijd mee op het land en op de markt. En daarbij kwam dat zij ook nog werk voor de patriciërs deden, om wat te verdienen om hun kinderen in leven te houden. Dus onze vrouwen konden het werk van de mannen niet overnemen. En om vervangers aan te stellen, daarvoor hadden we geld nodig om loon uit te betalen. En geld hadden we natuurlijk niet.
- Proloogspreker: En dus trokken de plebejers altijd aan het kortste eind. Als ze arbeiders inhuurden, hadden ze geld nodig om hun lonen uit te betalen, en als ze de akkers braak lieten liggen, dan hadden ze geld nodig om eten te kopen. In hun wanhoop kwamen de plebejers tenslotte in opstand tegen hun onderdrukkers, de patriciërs. Toen een vijandelijk leger Rome naderde, verlieten zij de stad in plaats van te gaan vechten. Zij sloegen hun kamp op een eind buiten de stad bij de rivier de Anio, bij de heuvel die zij de Heilige Berg noemden. Daar wilden ze hun eigen stad bouwen, waar ze in vrijheid en met eigen wetten konden leven.

(De spelers gaan af, terwijl Delius en Carius op hun instrumenten blazen.)

EERSTE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Op het toneel staan alle plebejers. Zij zijn buiten aan het werk.)

- Alle plebejers: *(Zingen)*
 Wij zijn het volk van de stad van de keizer.
 Wij bewerken het land en wij smeden het ijzer.
 Wij zwoegen heel hard, elke dag, alle tijden,
 De macht der patriciërs waaronder wij lijden.
 Wij hebben geen rechten, voor ons zijn geen wetten;
 Wij zijn het plebs, waar patriciërs op letten.
 Wij zijn er haast aan ten onder gegaan:
 Maar breken er dan nooit betere tijden aan?

(Regulus stapt naar voren. De andere plebejers gaan door met hun werkzaamheden: het land bewerken, manden vlechten, touwslaan, smeden, etcetera.)

- Regulus: Eens was ik een jonge sterke Romein met plezier in mijn leven, en nu ben ik oud door de vele zorgen. Ik moet altijd vechten voor de patriciërs en wanneer ik van de strijd terugkom, vind ik steeds huis en hof vernield. Vorig najaar heb ik alweer geld moeten lenen voor dit stukje land, en nu moet ik vandaag het geleende geld terug betalen. Oh wee, wat een ellende, want ik heb het geld niet. Ik kan zelfs de rente niet opbrengen.
(Hij gaat zuchtend door met zijn werk.)
- (Titus en Cleulia stappen naar voren.)*
- Titus: Ook ik ben vol zorgen. Mijn land ben ik kwijt als dit jaar opnieuw gevochten moet worden en ik niet kan oogsten. Mijn vrouw kan het niet meer aan.
- Cleulia: Ik werk dag en nacht om de kinderen te verzorgen en het huishouden te doen. Daarbij werk ik ook nog op het land en elke middag werk ik als dienstster bij een patriciërsfamilie. Avond aan avond naai ik kleren om te verkopen op de markt, en toch leven we in armoede.
(Arroës met zijn lijfwachten Aulus en Chorus komen op. De lijfwachten duwen Titus en Cleulia opzij en trekken Regulus hardhandig uit de menigte naar voren en zij voeren hem voor Arroës. Regulus struikelt vlak voor Arroës en valt op de grond.)
- Arroës: Sta op Regulus! Zie wie ik ben. Ik kom mijn geleende geld terug eisen. Waarom ben je het nog niet komen brengen? Waar heb je het?
- Regulus: O heer, ik kan het u nog niet terugbetalen. Ik heb mijn gewas nog niet verkocht.
- Arroës: Jullie plebejers, altijd staan jullie klaar met jullie smoesjes. Ik ben zo goed om jullie geld te lenen, maar nooit hebben jullie je zaken voor elkaar. Maar ik zal zo goed zijn om te wachten tot je hebt geogst. Over een maand kom ik terug, en als je dan mijn bezit nog niet kunt terugbetalen, dan laat ik je in de kerker werpen. Je bent gewaarschuwd. En ja ... nu ik langer op mijn geld moet wachten wordt de rente met vijf procent verhoogd. Je moet dus volgende maand twintig procent rente betalen. Begrepen!
- Regulus: Ja heer. Dank u heer. Ik dank u voor deze gunst. Ik zal mijn uiterste best doen.
- Aulus en Chorus: *(In koor)* Dat is je geraden ook!
(Arroës, Aulus en Chorus af.)
(Titus stapt naar voren en slaat zijn arm om Regulus heen.)
- Titus: Oh Regulus, hoe wil je dat kapitaal bij elkaar krijgen? Zoveel brengt je graan straks nooit op. Hoe moet dat nu verder met jou en je gezin?
- Regulus: Ik weet het niet. Mogen de Goden ons goedgezind zijn.
(Het doek valt.)

TWEEDE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Op het toneel staan de plebejers Sarius, Maccius, Janus, Julia, Titus, Julius, Justus en Brutus op het marktplaatsplein. In een hoek is het huis van Regulus. Voor de plebejers langs loopt de verteller, met in zijn hand een bord waarop groot staat geschreven: 'EEN MAAND LATER'. Rokus en August, twee marktkoopmannen, komen daarna op.)

- Rokus: Zeg August, heb je al gehoord, binnenkort zullen we weer ten strijde moeten trekken.
- August: Is het heus?

- Rokus: Ja zeker, de vijandelijke legers naderen Rome snel, heb ik gehoord.
- August: Hoe moet dat nu? Wat een ellende. Wie moet er dan voor ons naar de markt om onze waren te verkopen?
- Rokus: Ik weet het niet.....
(*Ondertussen komt de koopman Secces op.*)
- August: Hé, kijk eens, daar komt Secces, de rijke koopman. Hij weet vast wel raad.
- Secces: Tut, tut, tut, loop niet zo hard van stapel. Zo rijk ben ik niet meer hoor. Ook mij hebben de patriciërs alles afgenomen door hun woekerrenten.
- August: Och heden, de ellende met de patriciërs wordt steeds groter.
(*Er lopen op de achtergrond een paar patriciërs over het toneel. Wanneer zij de plebejers zien, lopen zij met opgetrokken neus verder.*)
- Rokus: Zeg dat wel. En moet je ze zien lopen, zo verwaand als ze zijn. Ze lijken de consul zelf wel.
- August: Het wordt te erg. Er moet inderdaad iets gebeuren.
- Rokus: Ik ben het met je eens. Straks moeten we opnieuw ten strijde trekken, en de patriciërs steken geen poot uit, maar strijken al het geld op.
- August: Inderdaad. Alles wordt ons ontstolen en van de boeren wordt het land maar platgetrapt. Het is te erg!
(*Titus, Julius en Sarius, drie boeren, voegen zich bij Rokus, August en Secces.*)
- Titus: Ja het is te erg!
- Julius: Veel te erg.
- Sarius: Er moet iets gebeuren!
- Alle plebejers: (*In koor*) Ja, er moet iets gebeuren. Er moet iets gebeuren!
- Secces: En om dan verder te kunnen leven ...
- Rokus: ... moet je geld lenen bij de patriciërs ...
- Titus: ... en je krijgt schulden ...
- August: ... die je niet kunt afbetalen ...
- Julius: ... en zo raak je in de gevangenis.
(*Justus en Brutus, twee handwerkslieden, stappen naar voren.*)
- Justus: Weg met de patriciërs!
- Brutus: (*Schreeuwend*) Weg met de patriciërs!
- Justus: (*Eveneens schreeuwend*) Ja, weg met de patriciërs!
- Brutus: (*Scanderend*) Ze moeten weg! Ze moeten weg! Ze moeten weg!

- Alle plebejers: Ze moeten weg! Ze moeten weg! Weg met de patriciërs!
- Sarius: *(Hard roepend:)* Niet alleen weg met de patriciërs, maar ook weg met de oorlog. Want oorlog brengt armoede. En armoede brengt ons in de gevangenis. En we mogen er pas weer uit als er een nieuwe oorlog komt. Want dan zijn we pas weer nodig: niet om te leven, maar om te vechten.
- Brutus: Ja, we nemen het niet meer.
- Justus: Weg met de patriciërs! Weg met de oorlog!
- Brutus: Weg met de oorlog! We willen niet meer vechten!
- Alle plebejers: *(Scanderend)* We willen niet meer vechten! We willen niet meer vechten!
(Maccius, een boer, stapt naar voren.)
- Maccius: Sssstttttt..... Weet jullie wat, ik heb een plan. Bij de eerstvolgende oproep om ten strijde te trekken, gaan we met zijn allen naar de Heilige Berg en dan moeten de patriciërs zelf gaan vechten om de stad Rome te verdedigen. Wij vechten dan niet meer.
- Alle plebejers: *(Juichend)* Ja, niet meer vechten...!
- August: Maar zoiets kunnen we toch niet zomaar eventjes doen. Dat is niet zo eenvoudig als jij zegt Maccius.
- Secces: Ach August, jij ook altijd met je bezwaren.
- Sarius: Ik ben het met August eens. Ik wil ook geen oorlog meer. Maar wat Maccius zegt, vind ik niet in de haak.
- August: Ja, Sarius heeft gelijk. Het is niet in de haak.
- Maccius: En toch gaan we naar de Heilige Berg. En ik stel voor dat Janus onze leider zal zijn.
- Justus: Ja, dat lijkt me een goed plan. Janus kan goed het woord voeren ...
- Titus: ... en hij laat zich niet zo opzweepen zoals wij allemaal.
- Brutus: Inderdaad!
(Janus stapt naar voren, gevolgd door zijn vrouw Julia.)
- Janus: Als mijn vrouw Julia het goed vindt en als iedereen het ermee eens is, zal ik jullie leider zijn. Wat vind jij ervan Julia?
- Julia: Ik vind het een goed plan Janus. Mijn steun en zegen heb je. Met jou zal de toekomst er voor ons allen beter uitzien.
- Janus: En hoe denk jij erover Sarius? En jij August?
- Sarius: Als jij onze leider bent, stem ik ermee in.
- August: En ik ook.
- Janus: Mooi zo, dan gaan we binnenkort naar de Heilige Berg.
- Alle plebejers: *(Blij roepend)* Ja, naar de Heilige Berg

(Dan komt plotseling Arroës het toneel oplopen. Hij wordt vergezeld door zijn twee lijfwachten Aulus en Chorus.)

- Rokus: Sssssttttt..... opgepast!. Daar komt een patriciër aan. Hij mag ons plan nog niet horen.
- Maccius: Ach man, wat geeft dat. Niets houdt ons tegen om naar de Heilige Berg te gaan. En zeker niet zo'n patriciër.
- (Aulus en Chorus duwen de mensen opzij om plaats te maken voor hun heer Arroës.)*
- Aulus: Opzij plebs, wat staan jullie weer te lanterfantten.
- Chorus: Hebben jullie niets beters te doen. Ga toch aan het werk.
- Aulus: Ja, maar wijs ons eerst het huis van Regulus.
- (Alle plebejers doen een stap achteruit en doen alsof ze de vraag van Aulus niet hebben gehoord.)*
- Chorus: Oh, weet niemand waar Regulus woont. Jullie zijn nog stommer dan ik dacht.
- Aulus: Ga uit de weg bedelaars. We komen er zelf wel achter waar die dief woont.
- Chorus: Hier is het al!
- (Chorus bonkt op de deur. Catharina, de vrouw van Regulus doet open. Zij schrikt als ze ziet wie er voor de deur staan.)*
- Arroës: Zo vrouw, is je man thuis? Of is hij weggelopen, omdat hij het geld niet heeft dat hij aan mij moet terugbetalen.
- Aulus: Ha, ha, de lafaard. Ga hem vlug halen. Vooruit schiet op. Sta daar niet zo te lummelen.
- Chorus: We zullen dat mannetje wel krijgen.
- (Catharina gaat naar binnen en komt even later samen met Regulus terug.)*
- Regulus: *(Stotterend)* Hier ben ik heer
- Arroës: Zo ben je daar lammeling. Dat hoeft je me niet te zeggen. Dat zie ik zo wel. En heb je het geld bij elkaar? De oogst is achter de rug en de extra maand is voorbij.
- Regulus: *(Schudt zijn hoofd en begint te spreken:)* Heer ik
- Arroës: Ik hoor het al. Je hebt het niet. Dat had ik ook wel verwacht, want anders was je wel naar mij toegekomen. Want je wist dat je het me vandaag moest terugbetalen. En je hoeft niet opnieuw te smeken om verder uitstel. Ik ben al een keer zo goed geweest. Vooruit lafaard, kom op met mijn geld, want anders ga je de kerker in. De keuze ligt geheel bij jou.
- Catharina: Heer Arroës, heb toch medelijden met mijn man.
- Brutus: Ja, heb toch medelijden met hem.
- Alle plebejers: Ja, heb medelijden met Regulus.
- Aulus: *(Dreigend)* Stülte!
- Chorus: Het volk heeft te zwijgen, wannecr een patriciër spreekt.

- Aulus: Zo is het!
- Regulus: Maar, maar heer
- Arroës: Niets te maren. Schiet op. Kom op met mijn geld.
- Regulus: Oh heer, ik heb het werkelijk niet. Laat mij het nog één keer proberen. Heb erbarmen met mij en mijn gezin.
- Arroës: Zwijg. Ik wil nergens anders aan denken, dan aan mijn eigen kostbare bezit, aan mijn geld dat ik nu kwijt ben. Je wordt vandaag nog in de kerker geworpen, en als je vrouw niet binnen zestig dagen jouw schulden betaalt, dan heb ik je. Dan ben je van mij en blijf je mijn slaaf. Mannen, sla hem in de boeien.
- (Chorus en Aulus pakken Regulus stevig vast en zeggen:)*
- Chorus: In naam der Senaat ...
- Aulus: ... gij zijt een gevangene!
- Catharina: Oh mijn man. Hoe moet het nu verder met ons?
- Alle plebejers: Schande! Schande!. Weg met de patriciërs! Weg met de uitbuiters!
- (Het doek valt.)*

DERDE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Op het toneel staan drie ligbanken, waarop de patriciërs Tiberius, Valerius en Arroës liggen te eten. Zij worden bediend door Cleulia en Julia. Aan de zijkant staan de twee lijfwachten Chorus en Aulus. Aan de andere zijkant zit op een kruk Lyra op haar harp een droevig wijsje te spelen.)

- Tiberius: Zeg Cleulia, breng mij eens wat te drinken. Het vlees dat jullie klaarmaakten is zo zout als de zee. Daar krijg je alleen maar dorst van. Het lijkt wel of jullie mij proberen te vergifigen.
- Cleulia: Nee heer.... uhhh, ik bedoel, ja heer.
(Zij schenkt Tiberius wijn in.)
- Valerius: Hé Lyra, kan je niet een wat vrolijker wijsje spelen?
- Lyra: Ja heer.
(Zij gaat echter door met het spelen van het droevige wijsje.)
- Arroës: Zeg Tiberius, jij had het zojuist over vergifigen. Weet je zeker dat ze de wijn niet vergiftigd hebben? Dat plebs is eenvoudig niet te vertrouwen.
- Tiberius: Ja Arroës, je hebt gelijk. Kom eens hier Cleulia. Oh nee, kom jij maar hier Julia, dan mag je een slokje van mijn wijn drinken. We kunnen dan eens zien wat je vriendin in de wijn heeft gedaan.
- Cleulia: *(Tegen Julia, afgewend van de liggende patriciërs:)* Doe het gerust Julia. Ik mag dan wel geen prettig leven hebben, een moordnares ben ik niet.
(Julia loopt naar Tiberius en neemt een slok van de wijn.)
- Valerius: Hé Lyra, ik beval je toch om iets vrolijkers te spelen.

- Lyra: Ja heer.
- Valerius: Waarom doe je dat dan niet? De wijn was niet vergiftigd, dus hoeft dit geen begrafenismaal te worden. Zet dus maar gauw een vrolijker deuntje in.
- Lyra: Ach heer, het is mij zwaar om het hart. Mijn kinderen zijn zonder verzorging thuis. Mijn man is in de laatste strijd gedood. Nu moet ik alleen de oogst binnenhalen. Mijn krachten begeven het bijna, vooral nu mijn vriendin Catharina mij niet meer kan helpen, omdat zij voor zichzelf en haar gezin veel te hard moet ploeteren, nu haar man in de gevangenis zit.
- Arroës: Dat was zijn eigen schuld. Zo'n dief brengt mij nog eens tot de bedelstaf.
- Lyra: Regulus is geen dief heer. Hij is een hard werkende boer, die ...
- Valerius: Genoeg! Zeur niet zo Lyra. Zo'n vrouw als jij moet toch wat meer krachten hebben. Je eet vast niet voldoende.
- Lyra: Maar heer, waar moet ik voldoende eten vandaan halen? Ik heb geen bezit, alleen schulden. Ik kan niet opnieuw lenen om eten te kopen, want dan kom ik ook in de kerker terecht. En wie moet er dan voor mijn kinderen zorgen? Als ik alleen al de resten van uw maaltijd zou mogen meenemen naar mijn huis, in plaats van dat uw honden de schalen schoon likken, dan zou ik misschien wel een vrolijker wijsje kunnen spelen.
- Arroës: Luister er toch niet verder naar, Valerius. Dat plebs heeft ook altijd wat.
- (Van buiten wordt trompet- en hoorngeschal gehoord. Iedereen kijkt verschrikt en verbaasd op. Dan komen de twee boden, Delius en Carius, binnen.)*
- Delius: *(Trompettert eerst en spreekt dan met luide stem:)* Het volk komt in opstand. De senaat komt bij elkaar om de problemen te bespreken.
- Carius: Zijn hier senatoren? Ha ja, senator Valerius en senator Tiberius. Onze consul Agrippa en consul Claudius laten u roepen voor de senaatsvergadering.
- Delius: De senaat vergadert om drie uur.
- (Delius en Carius vertrekken al hoorn en trompet spelend. Daarna valt het doek.)*

VIERDE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Het toneel stelt de Senaat voor. Er staan twee lange banken waarop de senatoren Valerius, Tiberius, Silvanus, Postumus en Gaius zitten. Voor de banken staan de twee consuls Agrippa en Claudius. De senatoren praten mompelend met elkaar. Dan wordt plotseling lawaai vanachter de coulissen gehoord, waarna de plebejers Maccius, Rokus, August, Secces, Sarius, Titus, Justus, Brutus met voorop Janus binnenkomen in de senaatsvergadering.)

- Alle plebejers: Wij eisen recht! Wij wensen gehoord te worden!
Wij eisen recht! Wij wensen gehoord te worden!
Wij eisen recht! Wij wensen gehoord te worden!
- Tiberius: Wat moet dat volk?
- Valerius: Wat is er met hen aan de hand?
- Gaius: Ja, wat is er met hen aan de hand?
- (Janus stapt naar voren.)*

- Janus: Er is een fatsoenlijke boer, Regulus genaamd, die als officier van het tweede legioen dapper heeft gevochten bij de verdediging van Rome. De vijand verwoestte zijn huis en hof, zodat hij arm en berooid was en zijn belasting niet kon betalen. Daarom heeft hij geld geleend bij een patriciër. Toen hij zijn schuld niet op tijd kon inlossen, liet die patriciër hem in de kerker werpen. Dat heeft ons zeer bitter gestemd. Maar dit is niet de enige keer dat zo iets is gebeurd. Het is een voorbeeld van hoe wij aan de willekeur van de patriciërs zijn overgeleverd. Zij kunnen alles met ons doen en wij hebben geen enkel middel om ons te beschermen. Wij moeten allen maar betalen en ontvangen nooit loon naar verdienste. Wij willen wetten die ons beschermen.
- Silvanus: Dat moeten wij eerst overleggen.
- Consul Agrippa: Heren senatoren. Gij hebt de wens van het volk gehoord. Zij hebben gelijk. Wij moeten het volk zijn wetten geven.
- Postumus: Zo'n haast heeft het nu ook weer niet.
- Gaius: Inderdaad. Zo'n haast heeft het niet.
- Postumus: Zeker. Consul Agrippa kan nu wel meteen het volk zijn zin geven. Maar wat blijft er dan over van onze rechten?
- Silvanus: Daar ben ik het mee eens. We kunnen toch niet zomaar op alle onbezonnen wensen die in de senaat naar voren worden gebracht ingaan?
- Consul Claudius: Senatoren, Gaius heeft gelijk. Ik ben het niet met Consul Agrippa eens. Ik, Consul Claudius, ben van oordeel dat wij niet op dit verzoek van het volk hoeven in te gaan. Het plebs heeft ons niets voor te schrijven. Wij zullen wel bepalen wat goed voor hen is. Zij moeten ons gehoorzamen en niet andersom. Zo is het altijd geweest en zo moet het ook blijven. Wij zijn de rechtmatige bewoners van de stad Rome. Door de goddelijke Romulus zijn wij op deze plaats gezet met de ons toebehorende rechten. Het plebs heeft een gunst ontvangen door hier bij ons te mogen wonen en door ons te mogen dienen. Daarom moeten zij ook belasting betalen. En als ze niet willen betalen, dan moeten ze gestraft worden. Ik raad u dus aan: geef het volk geen eigen wetten. Het is al een voorrecht hier te mogen vertoeven.
- Tiberius: Ik ben het met Consul Claudius eens.
- Gaius: Ik stem er ook mee in.
- Valerius: We moeten het plebs niets toestaan.
- Silvanus: Het plebs heeft niets te willen ...
- Postumus: ... en dus helemaal niets te eisen. Het volk moet zijn plaats weten.
- Alle senatoren: Wij zullen het plebs geen rechten toekennen!
- Brutus: *(Verontwaardigd:)* Als wij onze rechten niet krijgen, dan willen wij Rome niet langer dienen.
- Justus: Zo is het! We zullen Rome verlaten. De stad heeft voor ons geen plaats meer.
- Sarius: Ja, we gaan Rome verlaten!
- Maccius: Laat ons een andere stad stichten; een eigen stad!

(Plotseling is er vanachter de coulissen trompet- en hoorngeschal te horen. Al trompetterend en hoorn blazend komen de bode-herauten Delius en Carius de Senaat binnen.)

Delius: Mannen ten strijde,
Helpt Rome bevrijden,
Van des vijands macht,
Door uw aller kracht.

Carius: Deze oproep geschiedt uit naam der Senaat,
Opdat gij spoedig ten strijdperke gaat.

Delius en Carius: Mannen ten strijde,
Helpt Rome bevrijden,
Van des vijands macht,
Door uw aller kracht.

(Delius en Carius verlaten het toneel weer, blazend op hun trompet en hoorn.)

Consul Agrippa: Gij hoort het mannen, wij moeten eerst de stad verdedigen. Daarna zullen we pas over wetten kunnen praten.

Alle plebejers: Wij willen niet vechten. Wij willen eerst onze rechten!
Wij willen niet vechten. Wij willen eerst onze rechten!
Wij willen niet vechten. Wij willen eerst onze rechten!

Janus: Consul Agrippa, Consul Claudius en Senatoren, waarom zouden wij voor Rome vechten als de oorlog ons niets dan verderf en schulden brengt? Wij zullen dan ook niet vechten. Wij zullen Rome verlaten en naar de Heilige Berg gaan om daar een eigen stad te stichten.

Consul Claudius: Gaat gerust heen. Wij hebben jullie gepeupel niet nodig.

(De plebejers vertrekken. Daarna valt het doek.)

VIJFDE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Op het toneel staan op het marktplein Julia, Cleulia en Catharina te praten met elkaar.)

Julia: Zeg hebben jullie het al gehoord?

Cleulia: Wat?

Catharina: Ja, wat is er aan de hand? Vertel op!

Julia: Ik hoorde net de bode op de markt roepen dat onze mannen weer moeten gaan strijden, maar dat zij ...

Cleulia: Oh wee, onze have en goed en onze kinderen ...

Julia: Laat me toch uitspreken. Hoor, er was een geweldige toeloop van onze mannen voor de Senaat, en ik hoorde heftig spreken over en weer en toen ...

(Catharina's zoon Lexis komt het toneel oprennen.)

Lexis: *(Buiten adem)* Moeder, moeder, waar ben je ...

Catharina: Hier jongen, ik weet het al. Onze mannen zullen weer moeten strijden. Ze zullen vader wel weer alleen vrijlaten om in de oorlog mee te vechten.

Lexis: Vader is inderdaad vrijgelaten om te vechten, maar er zal niet gevochten worden!

Catharina: Wat zeg je daar Lexis? Is dat waar? Hoe kan dat nu?

- Lexis: Luister! Toen onze mannen hadden gezien hoe de patriciër Arroës vader behandelde en liet oppakken, zijn ze spoorlags naar de Senaat gegaan. Daar heeft onze dappere Janus het woord gevoerd. Hij heeft het hele verhaal van vader verteld en hij heeft gezegd dat we aan de willekeur der patriciërs zijn overgeleverd. En toen heeft hij om rechten voor ons gevraagd. Toen kwamen de herauten langs die omriepen dat er weer gestreden moest worden en toen zeiden de senatoren dat we eerst moesten vechten en dan pas verder konden praten ...
- Julia: Nu komt wat ik jullie wilde vertellen ...
- Cleulia: Houd je mond toch, laat Lexis vertellen.
- Catharina: Vooruit Lexis, vertel verder ...
- Lexis: Toen zeiden onze mannen: 'Nee, we gaan niet vechten. We willen niet meer vechten. We willen eerst onze rechten.'
- Catharina en Cleulia: Oh wee, nu komt er opstand!
- Lexis: Nee, luister! We gaan met zijn allen naar de Heilige Berg. Daar zullen we een nieuwe stad stichten. Kom vlug, pak alles op en neem alles mee. Onze mannen zijn al onderweg. Ook vader is bij hen.
- (Alle plebejers komen juichend en opgewonden het toneel op. Onder hen is Regulus. Hij stapt op zijn vrouw Catharina af en omhelst haar. Dan spreekt hij:)*
- Regulus: Kom vrouw, opgepakt. We gaan naar de Heilige Berg. Nu breken er betere tijden voor ons aan. De goden zijn ons welgezind. Vlug aan het werk.
- Alle plebejers: We zullen niet strijden! We gaan ons zelve bevrijden!
We zullen niet strijden! We gaan ons zelve bevrijden!
We zullen niet strijden! We gaan ons zelve bevrijden!
- Janus: *(Blij roepend)* Op naar de Heilige Berg!
- Alle plebejers: Op naar de heilige berg!
(Allen af. Het doek valt.)

ZESDE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Het toneel stelt weer de Senaat voor. De vijf senatoren Gaius, Valerius, Tiberius, Silvanus en Postumus zitten op de banken. Ook de twee consuls Agrippa en Claudius zijn aanwezig.)

- Valerius: Wat ziet ge bleek Postumus.
- Postumus: Ik heb al een paar dagen niets gegeten.
- Valerius: Ja, sedert het plebs weg is, wordt het voedsel niet meer in de stad gebracht. Ook mijn voorraden thuis raken op.
- Tiberius: De plebejers hobben alle karren meegenomen, dus kunnen we zelf ook niets beginnen.
- Silvanus: En op het land ligt het werk ook al stil.
- Postumus: Schande!
- Gaius: Inderdaad, Schande!

- Tiberius: Bovendien is er nog steeds de dreiging van een nieuwe aanval op Rome door de vijand. Het volk zit op de Heilige Berg en wij hebben geen leger om onze stad te verdedigen.
- Postumus: Het volk moet gestraft worden.
Gaius: Ja, we moeten ze straffen.
- Tiberius: Doen we er niet beter aan de plebejers terug te roepen, in plaats van hen te straffen?
- Valerius: Maar hoe kunnen we hen daartoe overhalen?
- Gaius: Ja, hoe kunnen we hen daartoe overhalen?
- Silvanus: We zijn zo onverstandig geweest om niet op hun wensen in te gaan. Laten we het volk alsnog enkele rechten geven en wetten beloven.
- Tiberius: Wat voor rechten stelt ge voor?
- Gaius: Ja, wat voor rechten eigenlijk?
- Silvanus: Ik stel voor, dat ze een paar magistraten mogen kiezen uit hun midden. We zullen die magistraten tribunen noemen. En die tribunen moeten er dan voor zorgen dat de plebejers rechtvaardig worden behandeld.
- Consul Claudius: Ik stem ermee in. Maar wie zal dat aan het plebs gaan voorleggen?
- Consul Agrippa: Laat mij naar hen toe gaan. Ik zal hen laten terugkeren.
- Alle senatoren: Wij stemmen in!
(*Het doek valt.*)

ZEVENDE TAFEREEL

(Het doek gaat op. Het toneel stelt de Heilige Berg voor. Op het toneel staan, zitten en liggen alle plebejers. Dan komt Consul Agrippa op. Allen staan op om naar Consul Agrippa te luisteren.)

- Consul Agrippa: Ik kom hier als afgezant van de Senaat om u te vragen terug te keren naar Rome. Wij zijn bereid met u te praten over u rechten.
- Sarius: Wij willen niet terugkeren
- Brutus: De patriciërs verachten ons toch.
- Titus: De patriciërs verwoesten onze gezinnen ...
- Julius: ... en hun oorlogen onze huizen ...
- Justus: ... en onze oogsten.
- Titus: Ja wij gaan niet terug
- Sarius: Wij willen een andere stad stichten, waar vrede en recht heerst.

- Consul Agrippa: Luistert eens. Ik zal u een verhaal vertellen:
 'Op zekere dag besloten de ledematen, dat zij de maag niet langer van dienst wilden zijn, omdat ze vonden dat de maag niets uitvoerde en een rustig leven leidde, terwijl zij hard moesten werken.
 "Wij willen haar niet langer dragen", zeiden de voeten.
 "Wij willen geen werk meer voor haar doen", riepen de handen,
 "En wij willen geen stukje meer voor haar kauwen, al wordt het voedsel tussen ons geplaatst", verklaarden de tanden.
 Zij hielden inderdaad woord. De maag leed inderdaad zeer, maar de ledematen niet minder en spoedig begonnen ook zij achteruit te gaan. Het gehele lichaam werd zwak en ziek. De ledematen verloren hun kracht, de mond kon zelfs niet meer spreken. Toen merkte de leden, dat toch door de maag kracht en leven in het lichaam stroomt. Zij gaven hun stakingen op en zij verzoenden zich weer met de maag.'
- Titus: Consul Agrippa heeft gelijk.
- Sarius: Ook wij kunnen hier niet veel beginnen.
- Brutus: Wij verlangen terug naar ons werk ...
- Julia: ... en onze woningen ...
- Catharina: ... en ons land.
- Justus: We horen eigenlijk bij elkaar.
- Regulus: Als we tenminste rekening met elkaar houden.
- Janus: Maar worden onze eisen ingewilligd?
- Secces: Er is ons in het verleden meer beloofd wat de Senaat tenslotte niet toestond.
- Consul Agrippa: Nú heeft de Senaat zelf het voorstel gedaan om enkele magistraten uit uw midden aan te stellen, die 'tribunen' zullen worden genoemd. En deze tribunen zullen er dan op toezien dat niemand onrechtvaardig wordt behandeld.
- Janus: Het is goed, maar we verlangen nog dat alle schulden gedelgd worden ...
- Lyra: ... en dat de gevangenen niet opnieuw in de kerkers worden geworpen.
- Consul Agrippa: Dat zal geschieden. Daar sta ik voor in.
- Alle plebejers: *(In koor:)* Dan zijn wij bereid om terug te keren naar Rome en daar ons werk te hervatten.
(Vanuit de coulissen stapt de epiloogspreker naar voren. Hij richt zich tot het publiek:)
- Epiloogspreker: En zo geschiedde het. De plebejers keerden naar Rome terug. Zij kozen elk jaar twee tribunen, die hen een jaar lang beschermden en die hun rechten verdedigden in de Senaat. De tribunen woonden midden in Rome en hun deur stond dag en nacht open, zodat de plebejers ten allen tijde om hulp en bescherming konden vragen.
(Het doek valt.)

Bewerking van een eerder stuk
 over Patriciërs en Plebejers van

Bewerkt door Roel Jan Dulle, 1990, 2e editie.